

EDUKACJA

XXI WIEKU

Kazimierz Pająk
Andrzej Zduniak
(redakcja naukowa)

PODMIOTOWOŚĆ W EDUKACJI

ERY

GLOBALNEGO

SPOŁECZEŃSTWA

INFORMACYJNEGO

2

PODMIOTOWOŚĆ W EDUKACJI

ERY

GLOBALNEGO

2

SPOŁECZEŃSTWA

INFORMACYJNEGO

**Kazimierz Pająk
Andrzej Zduniak**
(redakcja naukowa)

Warszawa - Poznań 2004

Recenzje

prof. zw. dr hab. Czesław Mojsiewicz
prof. zw. dr hab. Aleksander Zandecki

Redakcja techniczna

Beata Harazińska

Korekta

Elżbieta Andrzejewska

Projekt okładki i strony tytułowej

Marta Zduniak

Skład komputerowy

Krzysztof Pająk

© „Edukacja XXI Wieku”

ISBN 83-7151-616-9

Wydanie publikacji dofinansowane przez:
Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Pile,
Komitet Badań Naukowych

Wydawnictwo
Dom Wydawniczy ELIPSA,
ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel. 0-22 6350301, 6351785
e-mail: elipsa@elipsa.pl
www.elipsa.pl

Wydanie pierwsze
Druk ukończono w lutym 2004

SPIS TREŚCI

ZAMIAST WSTĘPU	8
I. IDEA PODMIOTOWOŚCI W RELACJACH SPOŁECZNYCH XXI WIEKU	9
Podmiotowość człowieka a świat wartości (<i>Krystyna Chałas</i>)	9
Aksjologiczno - teleologiczne aspekty podmiotowości w edukacji (<i>Krzysztof Klimek</i>)	18
Idea i praktyka podmiotowości w rodzinie, placówce opiekuńczo - wychowawczej oraz rodzinnych formach opieki zastępczej - stan aktualny i perspektywy rozwoju (<i>Urszula Kazubowska</i>)	26
Podmiotowość sportowca - barierą dla patologii we współczesnym sporcie (<i>Bogdan J. Kunicki</i>)	36
Idea podmiotowości a iluzja podmiotowości w polskiej edukacji na progu ery informacji (<i>Jacek Zbigniew Górnikiewicz</i>)	41
II. PODMIOTOWOŚĆ - SZANSA CZY PROBLEM SYSTEMU EDUKACJI?	57
Podmiotowość i wolność człowieka we współczesnej perspektywie (<i>Iwona Korcz</i>)	57
Pedagogika liberalna (<i>Anna Sorowiak</i>)	70
Autoedukacji - fundamentalnym składnikiem procesu edukacji podmiotowej (<i>Janusz Abramczyk</i>)	72
Podmiotowość a proces ewaluacji (<i>Krystyna Ciekot</i>)	79
Znaczenie reformy szkolnictwa dla podmiotowości ucznia szkoły podstawowej (<i>Krzysztof Zajdel</i>)	88
Współzależność pomiędzy podmiotowością a skutecznością edukacji zdrowotnej (<i>Danuta Godlewska</i>)	97
III. PODMIOTOWOŚĆ W EDUKACJI WOBEC WYZWAŃ GLOBALNEGO SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO	101
Przestrzeń wirtualna w procesie wspomagania rozwoju i życia człowieka (<i>Bassam Aouil, Maria Kajdasz-Aouil</i>)	101
Zmienne komunikacyjne interakcje ucznia z komputerowym nauczycielem (<i>Żanetta Kaczmarek</i>)	122
Wykorzystanie technologii medialnych i informacyjnych w szkolnictwie wojskowym. Część II - Kształcenie programowe (<i>Tomasz Smal</i>)	126
Studenci wobec e-learningu (<i>Beata Stachowiak</i>)	133
Witryny Internetowe jako pomoc dla studenta (<i>Tomasz Sieradzki, Bohdan Wójcik, Piotr Sadowski</i>)	137
Biblioteka a wyzwania społeczeństwa informacyjnego (<i>Marek Piotr Urbański</i>)	139

IV. PODMIOTOWOŚĆ Z PERSPEKTYWY TRANSFORMACYJNEGO ŚRODOWISKA PRACY	143
Kategoria kreatywności i jej ważność w charakteryzowaniu osobowości (<i>Natalia Wiszniakowa</i>)	143
Proces kształcenia na wyższej uczelni oraz jego wpływ na trafność spostrzegania innych ludzi (<i>Mariusz Pawlukiewicz</i>)	157
Edukacja a podmiotowość polityczna na Podkarpaciu (<i>Anna Batiuk, Tadeusz Gardziel</i>)	166
Transformacyjny rynek pracy z perspektywy palety emocjonalnych barw. Część pierwsza: Postawa walki?! (<i>Andrzej Zduniak</i>)	179
V. CYWILIZACYJNE BARIERY DLA PODMIOTOWOŚCI W MYŚLENIU I DZIAŁANIU	190
Wpływ i znaczenie przeobrażeń społeczno-kulturalnych i edukacyjnych na pod- miotowość uczestników procesu dydaktycznego (<i>Andrzej Pieczywoł</i>)	190
Edukacja emocjonalna w kontekście zagrożeń współczesnej cywilizacji (<i>Katarzyna Świerżbińska</i>)	202
Świat wartości młodzieży - społeczny obraz gimnazjalisty (<i>Wioleta Bryniewicz</i>)	207
Środowisko społeczne szkoły ponadpodstawowej a zjawisko przemocy wśród szczecińskich gimnazjalistów (<i>Żaneta Stasieniuk</i>)	215
Gimnazjum wiejskie - szansa, czy zagrożenia dla podmiotowości młodzieży? (komunikat z badań) (<i>Małgorzata Mikut</i>)	221
Dojrzałość społeczna młodzieży dla uzyskania uprawnień do kierowania pojazda- mi samochodowymi (<i>Marek Rybakowski</i>)	227
VI. CZŁOWIEK - WYCHOWAWCA - WYCHOWANEK: PŁASZCZYZNY KOMPETENCJI DLA PODMIOTOWOŚCI	236
Sylwetka nauczyciela współczesnego - na przekór stereotypowym wyobrażeniom i uprzedzeniom (<i>Maria Groenwald</i>)	236
Ku podmiotowym relacjom wychowawcy z wychowankiem - nauczyciela z uczniem (<i>Katarzyna Wiśniewska</i>)	243
Podmiotowość wychowawcy i wychowanka w aspekcie trudności wychowaw- czych (<i>Beata Komorowska</i>)	248
Związki i zależności komunikacyjne pomiędzy wychowawcą a wychowankiem (<i>Ewelina Strugarek</i>)	257
Niektóre aspekty podmiotowości w relacjach nauczyciel akademicki - student (<i>Edyta Kopaczewska</i>)	262
Komunikacja interpersonalna szansą dla edukacji (<i>Janusz Miąso</i>)	270
Podmiotowość w pedagogice informatyczno - medialnej wobec wyzwań globalne- go społeczeństwa informacyjnego (<i>Andrzej Serdyński</i>)	275
VII. PODMIOTOWOŚĆ A PROCESY GLOBALIZACYJNE	282
Bezpieczeństwo w drodze do społeczeństwa informacyjnego - rola i zadania moni- toringu zagrożeń (<i>Jerzy Konieczny, Halina Wawrzynowicz</i>)	282
Bezpieczeństwo międzynarodowe a procesy globalizacyjne we współczesnym świecie (<i>Donat Mierzejewski</i>)	297

Globalizacja a stan bezpieczeństwa Polski (<i>Wiesław Korczyć</i>)	316
Podmiotowość sportu a procesy globalizacyjne (<i>Piotr Godlewski</i>)	323
VIII. PROCES KSZTAŁCENIA I JEGO UCZESTNICY	328
Poczucie podmiotowości nauczycieli akademickich w perspektywie oczekiwań studentów (<i>Dorota Ciechanowska</i>)	328
Rola studentów w nowocześnie pojmowanym procesie kształcenia (<i>Anna Krajewska</i>)	335
Czynniki sprzyjające komunikacji interpersonalnej pomiędzy nauczycielem i uczniem (<i>Andrzej Truty</i>)	343
Edukacyjny wymiar aktywności twórczej i wykonawczej studentów uczelni woj- skowej (<i>Ryszard Kałużny</i>)	348
Podmiotowe traktowanie ucznia na lekcjach języka polskiego (<i>Ewa Czaja</i>)	355
Kształtowanie poczucia podmiotowości wśród uczniów szkoły podstawowej (<i>Małgorzata Abelite</i>)	362
Podmiotowość uczestników procesu kształcenia w społeczeństwie informacyjnym (<i>Agata Dorota Popławska</i>)	366
Informacje o autorach	374

Beata STACHOWIAK

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

STUDENCI WOBEC e-LEARNINGU

Analizując w chwili obecnej dokumenty dotyczące budowy oraz funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego, zarówno publikowane w Polsce jak i poza granicami naszego kraju możemy zauważyć, że za priorytetowe usługi dla obywateli w społeczeństwie informacyjnym uważa się:

- e-government,
- e-health,
- e-learning,
- e-commerce.

W naszym kraju podejmowanych jest wiele inicjatyw mających na celu realizację postulatów związanych z właściwym funkcjonowaniem społeczeństwa informacyjnego na wymienionych wyżej płaszczyznach. Także w obszarze e-learningu inicjowane są działania o zasięgu ogólnopolskim mające na celu tworzenie silnej pozycji e-edukacji. Wystarczy w tym miejscu wspomnieć o studiach internetowych, czy dostępnych w sieci kursach doskonalących - co prawda na razie nielicznych. W Polsce ponadto istnieją i prowadzą coraz szerszą działalność firmy zajmujące się profesjonalnie e-learningiem oraz i-learningiem. Odbywa się też wiele seminariów czy też konferencji poświęconych tej problematyce, na których rozważa się nie tylko korzyści wynikające ze stosowania e-edukacji, ale mówi się także o problemach występujących podczas stosowania e-learningu. Jednakże stosunkowo rzadko zadaje się pytania: *Jakie są oczekiwania oraz jakie jest przygotowanie naszego społeczeństwa na stosowanie tych nowych metod?* Jak wskazują polskie doświadczenia - dostępność środków czy istniejąca infrastruktura techniczna to nie wszystko, ludzie powinni odczuwać potrzebę korzystania z nowych metod oraz powinni być do tego przygotowani. To stwierdzenie odnosi się także do wykorzystywania e-learningu.

W chwili obecnej na żadnym z poziomów kształcenia, nie prowadzi się obli-gatoryjnie zajęć przygotowujących do korzystania z e-learningu. A przecież hasła kształcenia ustawicznego, uczenia się przez całe życie nie tracą na swej wartości, co więcej, stają się coraz bardziej aktualne w społeczeństwie informacyjnym. Wydaje się także, iż w sylwetce absolwenta zdecydowanej większości kierunków po-winien się znaleźć zapis o przygotowaniu absolwenta do dalszego samokształcenia czy też kształcenia przy pomocy środków technologii informacyjnej i komunika-cyjnej. Przecież metodyka tej pracy jest inna od tej, z jaką spotykają się uczniowie i studenci w tradycyjnym systemie. Dlatego też niezmiernie ciekawym problemem badawczym jest zdiagnozowanie potrzeb studentów w zakresie form zdalnego kształcenia oraz określenia determinantów wpływających na ich postawy w tym zakresie.

W tym miejscu chcę przedstawić część wyników badań dotyczących potrzeb studentów w zakresie e-learningu. Badania przeprowadzono na przełomie maja i czerwca 2003 roku. Objęto nimi łącznie 568 studentów, w tym 356 studiujących w systemie dziennym oraz 212 w systemie zaocznym. Do studentów skierowano ankietę zawierającą 18 pytań, które miały na celu określenie: *jak często studenci korzystają z Internetu, w jakim celu go używają, co sądzą o e-learningu i czy w przyszłości będą z tej formy kształcenia korzystać.*

Okazało się, iż większość studentów, zarówno zaocznych jak i dziennych deklaroowało, iż posiada nieograniczony dostęp do Internetu. Większość studentów korzysta z sieci regularnie, kilka razy w miesiącu - dokładne dane zostały przedstawione w tabelach nr 1 i 2.

Tabela nr 1. Dostęp do Internetu (dane w %).

Kategorie odpowiedzi	Studenci dzienni	Studenci zaoczni
Posiada nieograniczony dostęp	59,55	67,92
Brak nieograniczonego dostępu	40,45	32,08

Źródło: Badania własne.

Tabela nr 2. Dostęp do Internetu (dane w liczbach bezwzględnych).

Częstotliwość korzystania z Internetu	Studenci dzienni	Studenci zaoczni
Nie korzystam	3	1
Sporadycznie	87	77
Regularnie, kilka razy w miesiącu	118	48
Regularnie 2-3 razy w tygodniu	57	30
Prawie codziennie	91	56
Ogółem	356	212

Źródło: Badania własne.

Spora grupa badanych korzysta z sieci częściej niż kilka razy w miesiącu, takie rezultaty napawają radością, są dowodem na to, że to nowe do niedawna medium nie jest obce studentom. Jednak zmierzajmy do sedna, a mianowicie do potrzeb w zakresie zdalnego nauczania. Na pytanie dotyczące korzystania z zajęć prowadzonych zdalnie, niemal połowa respondentów stwierdziła, że korzystałaby z zajęć prowadzonych za pośrednictwem Internetu w czasie trwania studiów. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli nr 3.

Tabela nr 3. Hipotetyczne korzystanie z zajęć prowadzonych zdalnie w czasie studiów (dane w %).

Kategorie odpowiedzi	Studenci dzienni	Studenci zaoczni
Zdecydowanie tak	9	12
Tak	40	40
Nie mam zdania	24	23
Nie	23	19
Zdecydowanie nie	4	6

Źródło: Badania własne.

Te proporcje powinny ulec zmianie, gdyż w przyszłości wielu specjalistów będzie poszerzać swoje kwalifikacje za pośrednictwem sieci i absolwenci szkół wyższych powinni być do tego przygotowani. Również ta kwestia znalazła swoje odbicie w ankiecie, jedno z pytań było związane z tym, czy po ukończeniu studiów będą korzystać z e-learningu. Jak pokazują dane w tabeli nr 4, osób niezdecydowanych jest znacznie więcej, blisko połowa nie ma zdania, a jedynie ¼ ankietowanych jest przekonana, o tym że będzie korzystać z takich form kształcenia.

Tabela nr 4. Hipotetyczne korzystanie z zajęć prowadzonych zdalnie po zakończeniu studiów (dane w %).

Kategorie odpowiedzi	Studenci dzienni	Studenci zaoczni
Zdecydowanie tak	2	0
Tak	24	24
Nie mam zdania	41	49
Nie	31	24
Zdecydowanie nie	2	3

Źródło: Badania własne.

Ankietowani wskazywali również, z jakich form zdalnego nauczania chcą korzystać. Otóż odpowiednio 191 i 104 osoby nie udzieliły żadnej odpowiedzi, pozostali najczęściej wybierali naukę języków obcych, kursy doskonalące i kwalifikacyjne, studia podyplomowe oraz kolejne studia - 20 osób.¹ Dane te wskazują pewną drogę działań, które powinny być podjęte na wyższych uczelniach, tym bardziej, że otrzymane wyniki wskazują na to, iż zdaniem ankietowanych uczelnia nie przygotowuje do korzystania z e-learningu. Oto dokładne dane.

Tabela nr 5. Przygotowanie przez uczelnię do korzystania e-learningu (dane w liczbach bezwzględnych).

Kategorie odpowiedzi	Studenci dzienni	Studenci zaoczni
Zdecydowanie tak	0	2
Tak	47	28
Nie mam zdania	60	54
Nie	203	111
Zdecydowanie nie	46	17

Źródło: Badania własne.

Wyniki te, mimo że zostały uzyskane podczas badań na jednej uczelni, są odzwierciedleniem sytuacji w innych szkołach wyższych. Moim zdaniem, należy podjąć działania zmierzające do zapoznania studentów z e-learningiem tak, aby nie było to dla nich jedynie hasło ze słownika. Wydaje się, że ankietowani także czują potrzebę wprowadzenia do planu studiów zajęć przygotowujących do wykorzystywania e-learningu, co pokazują dane zawarte w kolejnej tabeli.

¹ Ankietowani mogli wybrać kilka z podanych opcji.

Tabela nr 6. Poglądy studentów w kwestii wprowadzenia do programu studiów zajęć przygotowujących do stosowania e-learningu (dane w liczbach bezwzględnych).

Kategorie odpowiedzi	Studenci dzienni	Studenci zaoczni
Zdecydowanie tak	34	20
Tak	212	112
Nie mam zdania	69	48
Nie	39	27
Zdecydowanie nie	2	4

Zródło: Badania własne.

Znajomość tematyki e-learningu wśród studentów nie jest zbyt duża, mimo to potrafili oni w sposób zdecydowany wybrać zalety oraz wady e-edukacji. Odpowiedzi studentów dziennych i zaocznych studiów były zbieżne. Na pierwszym miejscu wymieniają: możliwość uczenia się w miejscu pobytu, łatwy dostęp do dużych zasobów informacji i ciekawych materiałów dydaktycznych, niskie koszty szkoleń i możliwość lepszego wykorzystania własnego czasu. Natomiast wśród wad zostały wypunktowane: brak osobistych kontaktów z wykładowcami i innymi osobami uczącymi się, następnie zwrócono uwagę na konieczność zachowania dużej samodyscypliny u osób uczących się, a na trzecim miejscu konieczność zakupu drogiego sprzętu.

Podsumowując, wyniki omawianych badań pilotażowych wskazują na konieczność umieszczenia problematyki e-learningu w programach studiów wyższych, ale także i szkół na poziomie ponadgimnazjalnym. Podjęcie tego typu działań może doprowadzić do tego, iż zdecydowana większość absolwentów nie będzie odczuwała lęku przed nowymi metodami pracy, a wręcz będzie wykazywała zainteresowanie. Osiągnięcie takiego stanu rzeczy może pozytywnie wpłynąć na poziom wykształcenia i kwalifikacji naszego społeczeństwa - i co należy podkreślić nie tylko mieszkańców dużych miast, ale również miasteczek i wsi. A tym samym statystyczny obywatel Polski będzie lepiej przygotowany do życia w społeczeństwie informacyjnym.

Zresztą problematyka przygotowania obywateli naszego kraju do życia w społeczeństwie informacyjnym jest o wiele bardziej skomplikowana. Okazuje się, iż często takie pojęcia jak „e-government”, „e-demokracja”, „e-...” są dla nich obce i ten stan rzeczy należy zmienić.